

Тема 1. Теоретичні аспекти господарського контролю

1.1. Господарський контроль: поняття, завдання, функції

1.2. Процес здійснення господарського контролю

1.3. Етапи розвитку господарського контролю (самостійне вивчення)

1.4. Зв'язок господарського контролю з іншими навчальними дисциплінами (самостійне вивчення)

1.5. Предмет, об'єкти та класифікація господарського контролю

1.6. Методологія господарського контролю

1.7. Принципи, закони та закономірності господарського контролю. (самостійне вивчення)

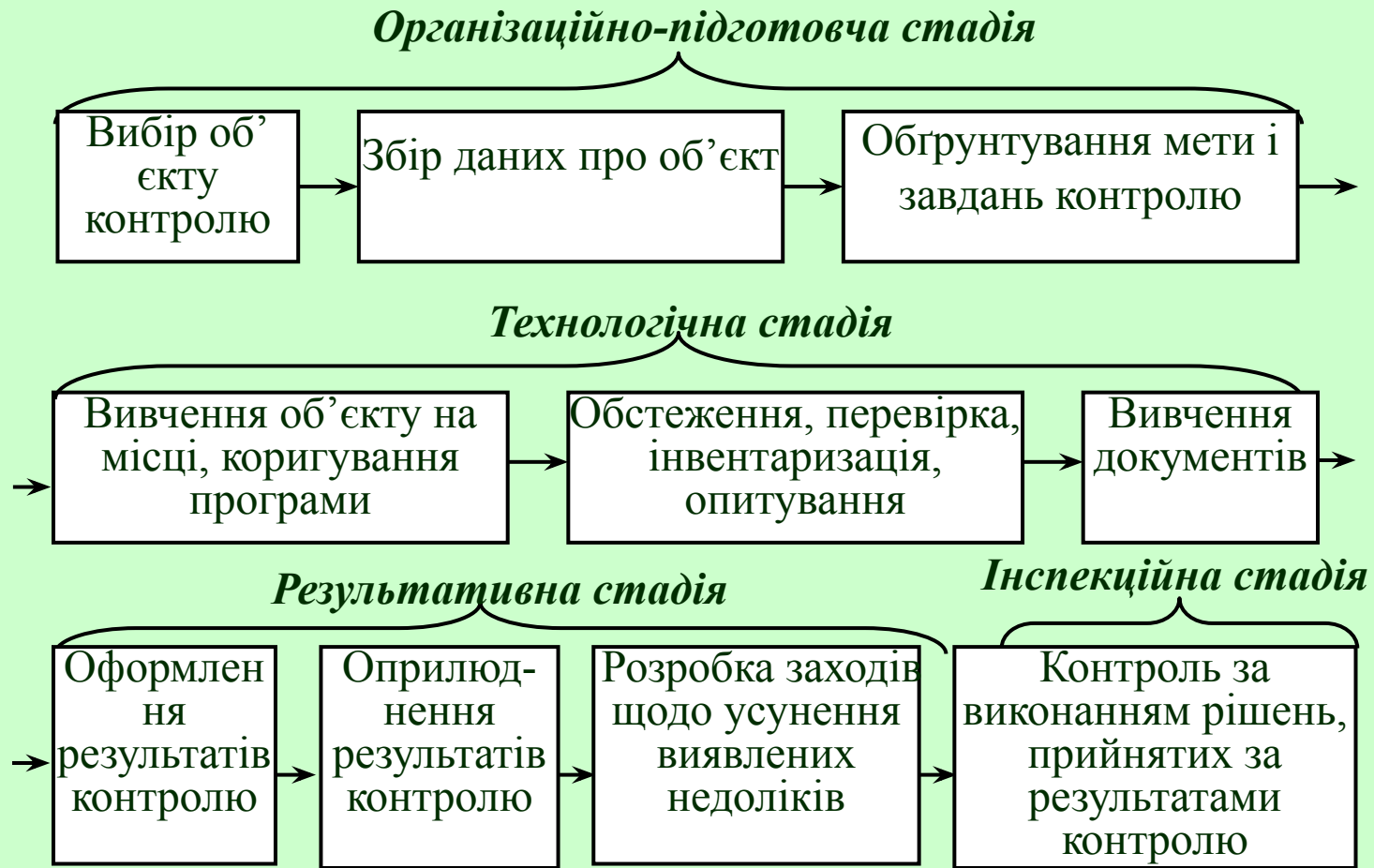
1.1. Господарський контроль: поняття, завдання, функції

Господарський контроль – це процес спостереження і перевірки господарської діяльності підприємств, який здійснюється відповідними суб'єктами управління і контролю, з метою виявлення відхилень від встановлених параметрів цієї діяльності, законності, достовірності та ефективності здійснених операцій, усунення та попередження негативних явищ і тенденцій

Функції господарського контролю

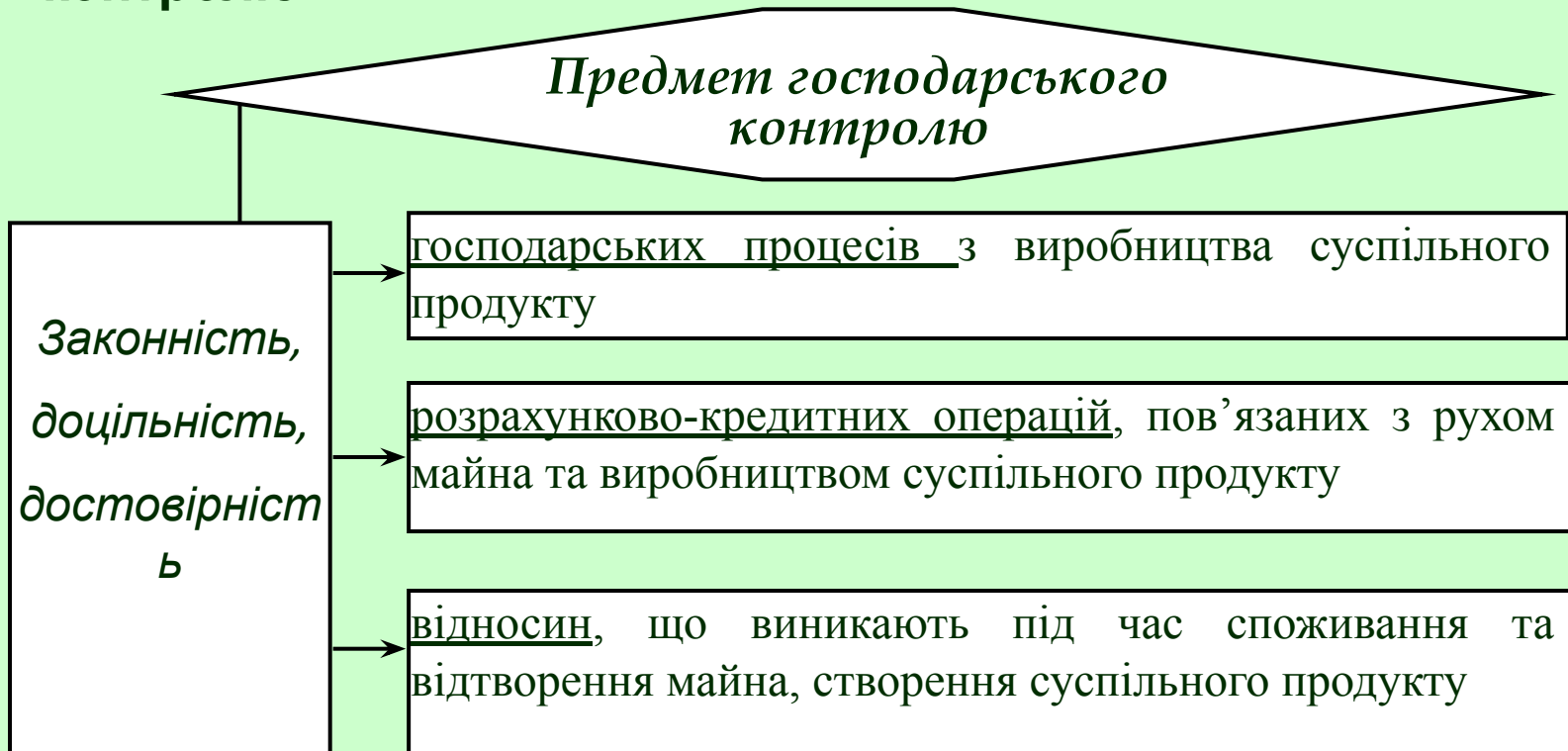
- Інформаційна (сигнальна)
- Інструктивна (мобілізуюча)
- Профілактична (виховна)

1.2. Процес здійснення господарського контролю

Рис. Процес господарського контролю

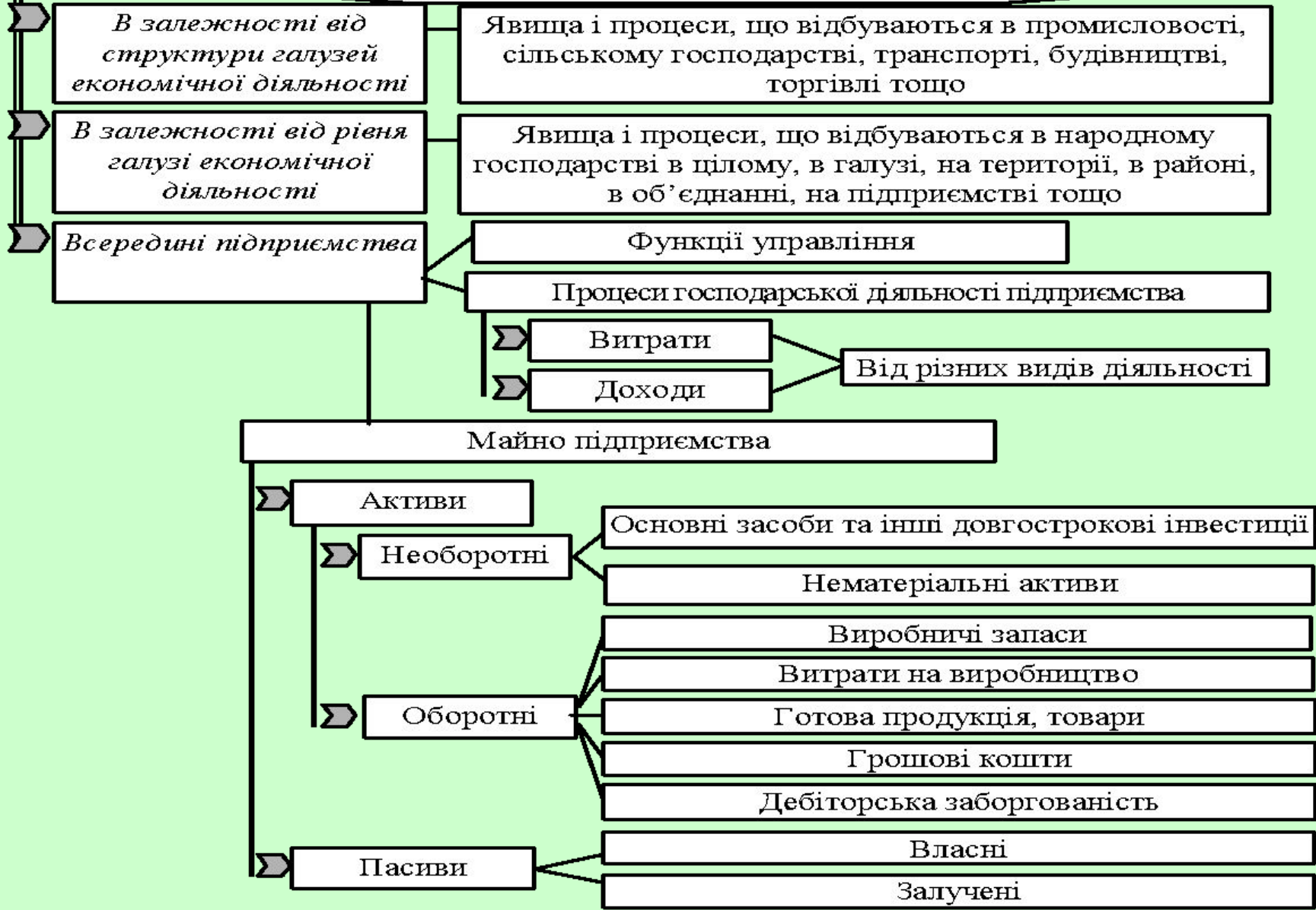
1.5. Предмет, об'єкти та класифікація господарського контролю

Таблиця 1.2. Генезис предмету господарського контролю на різних етапах суспільного розвитку

<i>Суспільство</i>	<i>Предмет господарського контролю</i>
Первісне суспільство	Вся діяльність суспільства, його операції з виробництва продуктів та їх споживання, <u>общинна власність</u> на знаряддя та засоби виробництва
Рабовласницьке суспільство	Виробництво продуктів, торговельні, землевласницькі та інші операції, які здійснюються державними установами, храмами та <u>рабовласниками</u> , спрямовані на примноження та <u>зміцнення приватної власності</u> на засоби виробництва та рабів
Феодальне суспільство	Баланси і звітність підприємств (зовнішній контроль); наявність і рух капіталу; кредитні і <u>розрахункові операції між купцями</u> , лихварями, банками; процеси виробництва і приватна власність на засоби виробництва (внутрішній контроль)
Капіталістичне суспільство	Баланси, звітність, рахунки прибутків та збитків (зовнішній контроль); <u>приватна капіталістична власність</u> на засоби виробництва, всі господарські процеси, які здійснюються з метою збільшення прибутку власника (внутрішній контроль)
Соціалістичне суспільство	Господарські процеси, розрахунково-кредитні операції ланок сфери матеріального виробництва, фактична наявність та рух <u>національного багатства в процесі розширеного соціалістичного відтворення</u>
Сучасний етап	<u>Господарські процеси</u> , фактична наявність та рух майна в процесі розширеного відтворення, а також виробничі відносини, що при цьому виникають

Об'єкт и конт ролю

В залежності від структури галузей економічної діяльності

Явища і процеси, що відбуваються в промисловості, сільському господарстві, транспорті, будівництві, торгівлі тощо

В залежності від рівня галузі економічної діяльності

Явища і процеси, що відбуваються в народному господарстві в цілому, в галузі, на території, в районі, в об'єднанні, на підприємстві тощо

Всередині підприємства

Функції управління

Процеси господарської діяльності підприємства

Витрати

Доходи

Від різних видів діяльності

Майно підприємства

Активи

Необоротні

Основні засоби та інші довгострокові інвестиції

Нематеріальні активи

Виробничі запаси

Витрати на виробництво

Готова продукція, товари

Грошові кошти

Дебіторська заборгованість

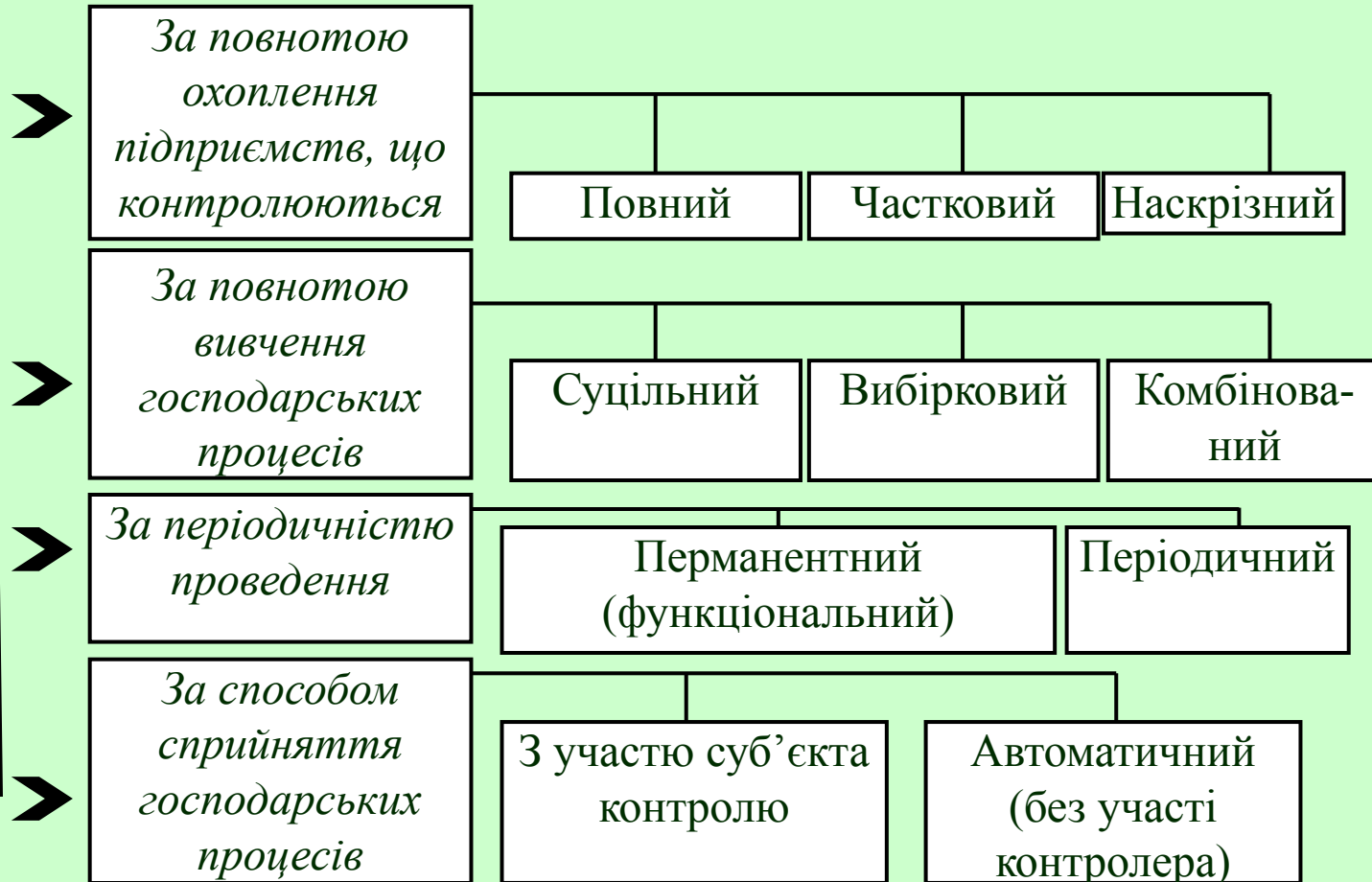
Оборотні

Пасиви

Власні

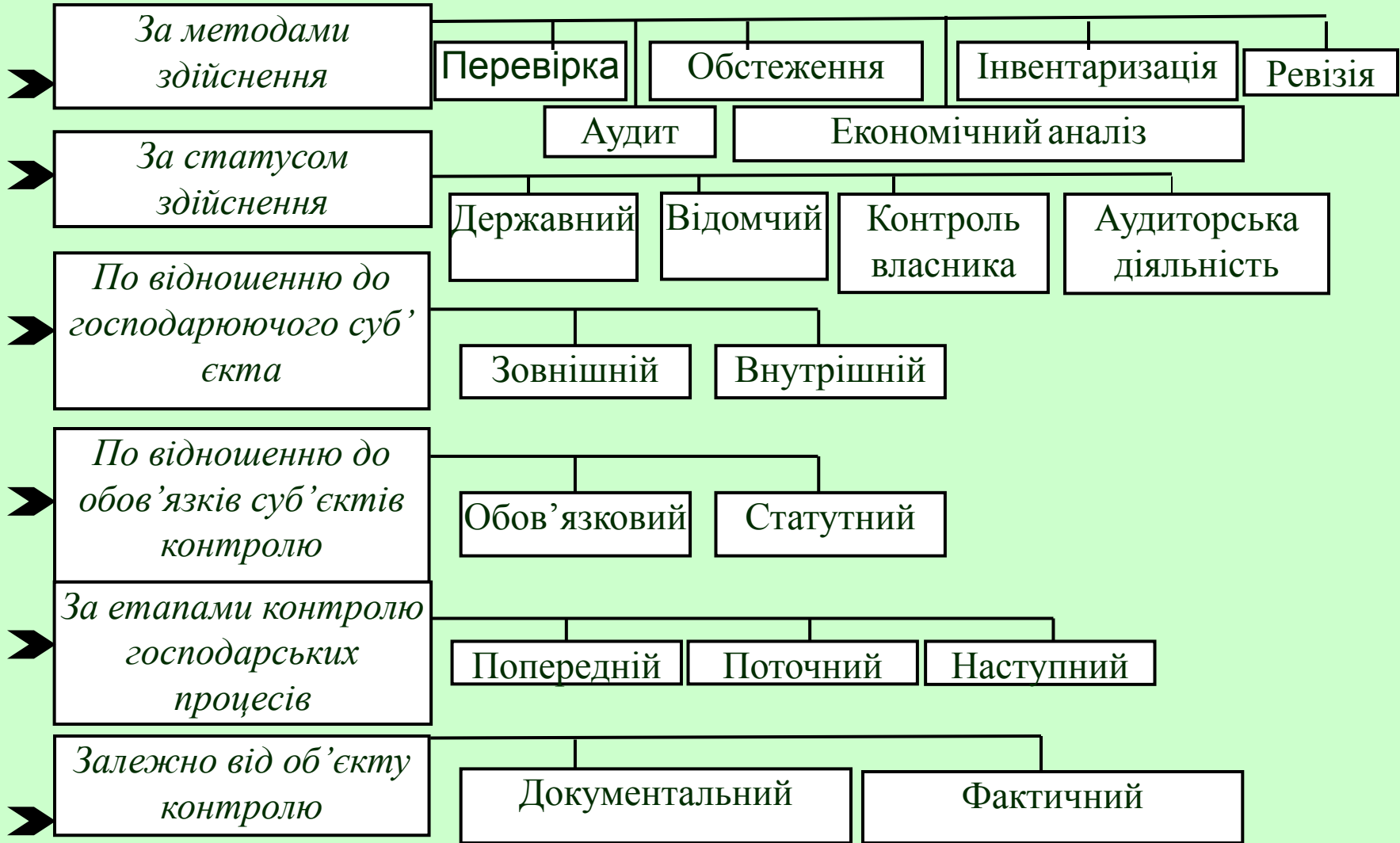
Залучені

Господарський контроль

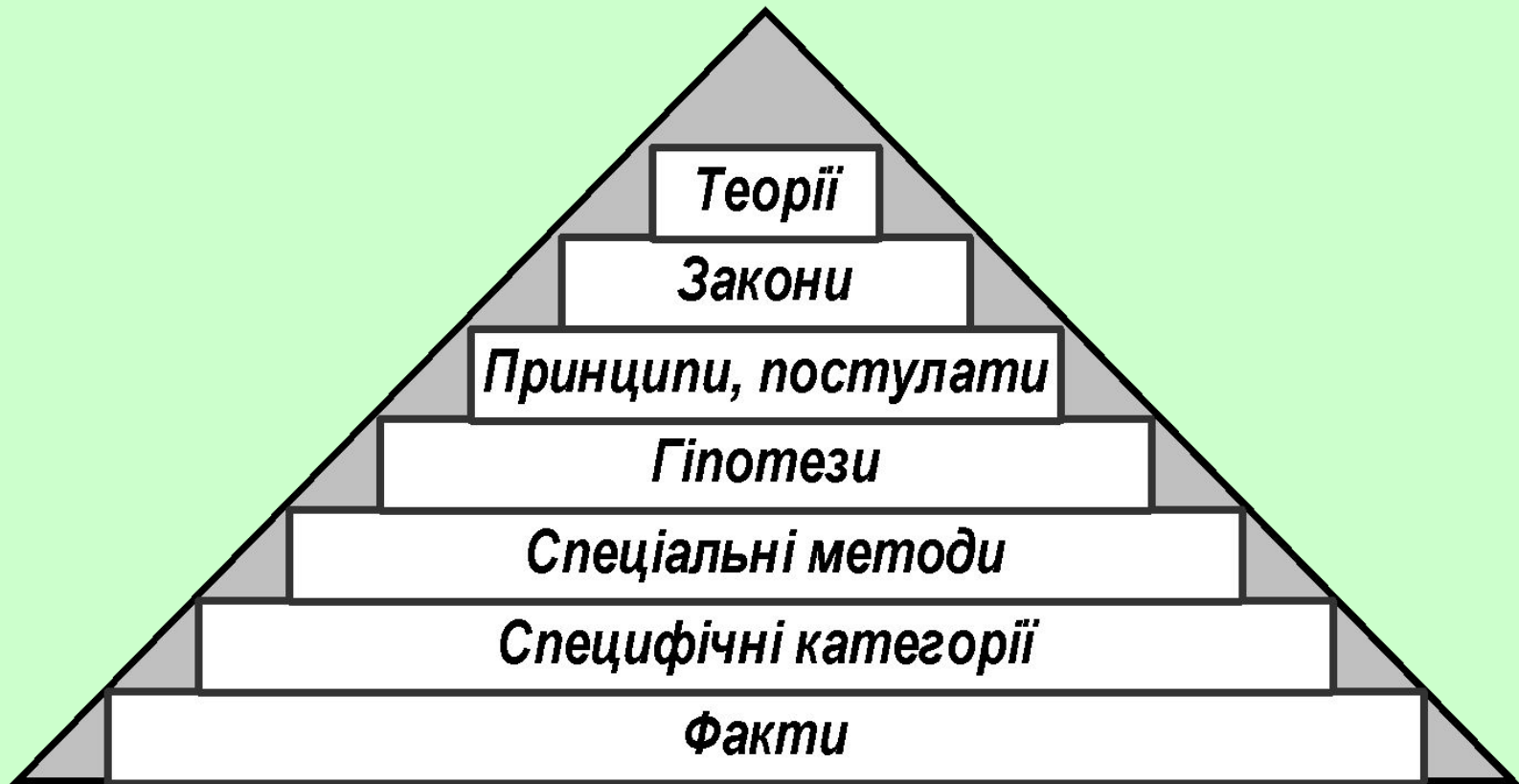

Господарський контроль

1.6. Методологія господарського контролю

Рис. 1.4. Складові елементи науки

Таблиця 1.1. Теми захищених докторських дисертацій з проблем господарського контролю (1982-2010 рр.)

<i>№ з/н</i>	<i>Автор</i>	<i>Тема дисертації</i>
1982-1990 рр.		
1	Шпіг О.А.	“Проблемы учета и контроля в укреплении хозяйственного расчета (на материалах государственной розничной торговли)” (1982 р.)
2	Бутинець Ф.Ф.	“Проблемы хозяйственного контроля и ревизии в сельском хозяйстве: вопросы методологии, теории и практики” (1986 р.)
3	Кужельний М.В.	“Контрольные функции хозяйственного учета в управлении промышленным производством: вопросы теории и практики (на материалах предприятий и объединений промышленности УССР)” (1988 р.)
4	Крамаровский Л.М.	“Развитие контроля и бухгалтерского учета в промышленности и строительстве” (1989 р.)
5	Гайдуцький П.І.	“Контроль и анализ межотраслевой хозяйственной деятельности агропромышленных формирований” (1990 р.)

1993-2010 рр.

6	Усач Б.Ф.	“Методологія та організація контролю господарської діяльності підприємств і організацій споживчої кооперації України” (1993)
7	Рудницький В.С.	“Аудит у системі контролю: методологічні та організаційні аспекти (на прикладі підприємств споживчої кооперації України)” (1999 р.)
8	Шевчук В.О.	“Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою” (1999 р.)
9	Калюга Є.В.	“Реформування економічного контролю в Україні (теорія і практика)” (2002 р.)
10	Петрик О.А.	“Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти” (2004 р.)
11	Дорош Н.І.	“Методологічні та організаційні аспекти аудиту” (2004 р.)
12	М.Д. Корінько	Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс] / М.Д. Корінько; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. — К., 2008.
13	О.Ю. Редько	Методологія та організація професійного аудиту в Україні. Стан та перспективи розвитку: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс] / О.Ю. Редько; Держ. ком. статистики України, Держ. акад. статистики, обліку та аудиту. — К., 2009.
14	Н.Г. Виговська	Розвиток системи фінансового контролю в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 [Електронний ресурс] / Н.Г. Виговська; Ін-т аграр. економіки УААН. — К., 2010.
15	С.М. Петренко	Внутрішній контроль діяльності підприємств і його інформаційне забезпечення: теорія, методологія, організація: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс] / С.М. Петренко; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. — К., 2010.

Інвентаризація – це перевірка наявності та стану об'єкта контролю, яка здійснюється шляхом спостереження, вимірювання, реєстрації та порівняння отриманих даних

Аналіз господарської діяльності
дозволяє за зведеними матеріалами і звітами оцінити діяльність підприємства за певний проміжок часу з метою виявлення невикористаних резервів підвищення якості продукції та зниження її собівартості

Перевірка – це вивчення окремих питань діяльності підприємства або дій апарату управління на підставі заяв, сигналів, скарг або відповідно до плану роботи контролюючого суб'єкта

Обстеження – це ознайомлення на місці з діяльністю окремих ділянок підприємства з метою виявлення позитивних і негативних сторін їх роботи

Ревізія – це метод господарського контролю діяльності підприємства і його підрозділів за певний період часу з метою встановлення законності, доцільності та ефективності здійснених господарських операцій, забезпечення збереженості майна, правильності і достовірності обліку і звітності

Аудит – це підприємницька діяльність, що полягає у виконанні комплексу заходів, необхідних для формування та висловлення думки аудитора про достовірність фінансової звітності суб'єкта господарювання

Таблиця 1.3. Відмінності між аудитом та ревізією

<i>Ознака</i>	<i>Аудит</i>	<i>Ревізія</i>
Поняття	Аудит – це підприємницька діяльність, що полягає у виконання комплексу заходів, необхідних для формування та висловлення думки аудитора про достовірність фінансової звітності суб'єкта господарювання	Ревізія – метод господарського контролю за діяльністю підприємства, в процесі якого встановлюється законність, достовірність та економічна доцільність здійснених господарських операцій, перевіряється стан бухгалтерського обліку, його відповідність наказу про облікову політику, діючим стандартам обліку
Правова основа	Закон України “Про аудиторську діяльність”	Закон України “ Про Державну контрольно-ревізійну службу України ”
Підстава для проведення	Договір між аудиторською фірмою та замовником	Наказ керівника підрозділу контрольно-ревізійної служби або керівника вищого (у відношенні до підприємства) органу управління

<i>Ознака</i>	<i>Аудит</i>	<i>Ревізія</i>
Самостійні дії відповідальної особи щодо збору і пошуку додаткових матеріалів	Дії аудитора залежать від волі клієнта, без дозволу клієнта не має права вилучати документи, здійснювати зустрічну перевірку, робити запити тощо	Ревізор самостійно підбирає необхідні документи для перевірки, активно шукає матеріали про розкрадання та інші економічні злочини і, крім аналізу даних бухгалтерського обліку, може здійснювати ряд самостійних дій: проводити інвентаризацію, опечатувати та вилучати документи тощо
Документ, який оформлюється в результаті проведення	Висновок аудитора – думка аудитора про достовірність питань, поставлених в договорі на проведення аудиту	Акт – документ, що узагальнює результати ревізії. В ньому фіксується стан діяльності підприємства, відображаються, як виявлені недоліки, порушення, зловживання, так і позитивні сторони його роботи: застосування нових прийомів і матеріалів організації виробництва, праці

Висновок:

Господарський контроль – це спостереження, виявлення відхилень їх усунення

Функції господарського контролю: інформаційна, виховна, мобілізуюча

Види господарського контролю: зовнішній, внутрішній, суцільний, вибірковий, комбінований тощо

Предмет господарського контролю: законність, достовірність та доцільність господарських операцій ...

Методи господарського контролю: аудит, ревізія, інвентаризація, аналіз господарської діяльності, перевірка, обстеження.

Аудит – добровільний характер, мета отримати прибуток

Ревізія – наказовий характер, можливі штрафні санкції.